Spiró György

Alapmű a semmiből

PRÓZA - LXI. évfolyam, 51-52. szám, 2017. december 20.

Heltai Jenő 1944–45-ös naplója alapmű. Vannak jó könyvek, érdekes könyvek, néha egy-egy remekmű is összejön, de az alapmű kivételes tünemény.

A naplók általában művészi céllal létrehozott alkotások, amelyeket esztétikailag minősíteni lehet; Heltai könyve nem ilyen. A német megszállástól kezdve mindennap írta, 45 tavaszán pedig, amikor a bujkálás végén visszakerül hozzá több helyen elrejtett naplójának majdnem az egésze, feljegyzi, hogy elolvasta, van benne néhány találó megfigyelés, de az egész nem ér semmit. Pár nap múlva abba is hagyta a vezetését. Később mégis legépeltette, de kiadatnia nem sikerült. Elképzelhetetlen, hogy a Rákosi-korszakban vagy a Kádár-korszakban bármikor is megjelenhetett volna, és most is isteni csoda kellett hozzá, hogy 72 évvel az utolsó sorok bejegyzése után kiadják. Bálint András két éve önálló estet szerkesztett belőle a Radnóti Színházban, az ő közvetítésével került a család által megőrzött gépirat a Magvetőbe, ahol felismerték a jelentőségét. Minthogy az estet nem láttam, gyanútlanul kezdtem olvasni ezt a hatszáz oldalas, sok jegyzettel ellátott könyvet, és nem tudtam letenni. Évek, talán évtizedek óta nem olvastam ennyire izgalmasat, megrázót, pontosat, és évek óta nem nevettem ennyit.